

Rzeczpospolita Polska
PROKURATOR GENERALNY

PG VIII TK 100/12

P 33/12

Warszawa, dnia 10 czerwca 2013 r.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLERIA	
wpi. dnia	11. 06. 2013
L.dz.	L.zał.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z pytaniem prawnym Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze Wydział II Cywilny Odwoławczy z dnia 28 czerwca 2012 r., „czy przepis art. 71 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, ze zm.) jest zgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie w jakim uniemożliwia zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka” oraz złożonym przez Sąd Rejonowy w Bydgoszczy VI Wydział Rodzinny i Nieletnich pytaniem prawnym z dnia 31 grudnia 2012 r. o tożsamym przedmiocie

- na podstawie art. 27 pkt 5 w związku z art. 33 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) -

przedstawiam następujące stanowisko dodatkowe:

1) przepis art. 71 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.), w zakresie, w jakim zamyka drogę do ustalenia rodzicielstwa zmarłego dziecka, urodzonego w okresach objętych art. 62 § 1 tej ustawy, zgodnie z rzeczywistością biologiczną, jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

2) na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) postępowanie w pozostałym zakresie podlega umorzeniu, ze względu na zbędność wydania wyroku.

UZASADNIENIE

W piśmie z dnia 21 maja 2013 r. Trybunał Konstytucyjny zwrócił się o przedstawienie dodatkowego stanowiska w sprawie pytania prawnego Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze Wydział II Cywilny Odwoławczy z dnia 28 czerwca 2012 r., w związku ze złożeniem pytania prawnego przez Sąd Rejonowy w Bydgoszczy VI Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 31 grudnia 2012 r., które zostało dołączone do pytania prawnego Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze.

Pytanie prawne Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze zostało sformułowane na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

Powódka I. M., pozwem z dnia grudnia 2011 r. przeciwko M. M. oraz małoletnim E. M. i A. M. , wniosła o ustalenie, że pozwany M. M. nie jest ojcem wymienionych małoletnich.

W wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego, Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze, wyrokiem z dnia lutego 2012 r., ustalił, że pozwany M. M. nie jest ojcem małoletnich A. M. i E.M., urodzonych w dniu 2011 r. w K.

Już po ogłoszeniu wyroku powódka oświadczyła przed Sądem Rejonowym, że jedno , to jest małoletnia E. M., zmarło. Z treści odpisu zupełnego aktu zgonu małoletniej wynikało, że dziecko istotnie zmarło przed wydaniem orzeczenia.

Od powyższego rozstrzygnięcia, w części dotyczącej zaprzeczenia ojcostwa w stosunku do małoletniej E. M., apelację wniósł Prokurator

Rejonowy w Jeleniej Górze, zarzucając obrazę przepisów prawa materialnego, to jest art. 71 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.) [dalej: k.r.o.], zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka. Na tej podstawie Prokurator Rejonowy wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i umorzenie postępowania, albowiem małoletnia nie pozostawiła po sobie zstępnych.

Postanowieniem z dnia 31 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy w Bydgoszczy zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, „czy art. 71 kro w zakresie, w jakim uznaje za niedopuszczalne zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka również wówczas, gdy powództwo w tej sprawie wytoczone zostało jeszcze za życia dziecka lub równocześnie z powództwem o ustalenie ojcostwa innej osoby, a w konsekwencji także art. 456 § 3 kpc w zakresie w jakim nakazuje umorzenie postępowania, w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa w razie śmierci dziecka również wówczas, gdy powództwo w tej sprawie wytoczone zostało jeszcze za życia dziecka lub równocześnie z powództwem o ustalenie ojcostwa innej osoby, są zgodne z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności”.

Pytanie prawne Sądu Rejonowego w Bydgoszczy zostało sformułowane na tle następującego stanu faktycznego.

Pozwem z dnia grudnia 2011 r. powódka M. M. wniosła o ustalenie, że pozwany P. M. nie jest ojcem małoletniej M M. oraz ustalenie, że ojcem tej małoletniej jest M. P.

Z ustaleń Sądu wynika, iż powódka po ustaniu jakichkolwiek więzi z mężem - P. M., od którego to wyprowadziła się w 2009 r., związała się z M. P., z którym to w pierwszej połowie 2010 r. zamieszkała. W dniu grudnia 2009 r. P. M. złożył pozew o rozwód (sprawa ta toczy się przed Sądem Okręgowym w B). Dwa lata później, to jest w dniu 2011 r., powódka urodziła córkę - M M. (w sporządzonej z tegoż

zdarzenia dokumentacji medycznej jako ojciec dziecka został podany M. P.), która zmarła w dniu 2012 r.

W uzasadnieniu pytania prawnego Sąd Rejonowy w Bydgoszczy przedstawił argumenty przemawiające za konstytucyjną wadliwością zaskarżonego uregulowania podobne do tych, jakie w uzasadnieniu swojego pytania prawnego zawarł Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze. Jako wzorce kontroli Sąd Rejonowy w Bydgoszczy wskazał też te same przepisy Konstytucji, dodając jedynie art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) [dalej: Konwencja], który gwarantuje m.in. prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego.

Nieliczne odmienne argumenty wynikają z różnych stanów faktycznych, na tle których oba Sądy sformułowały pytania prawne.

O ile w sprawie Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze sprawa dotyczyła powództwa o zaprzeczenie ojcostwa dzieci urodzonych , z których jedno zmarło przed prawomocnym zakończeniem postępowania, o tyle przedmiotem postępowania Sądu Rejonowego w Bydgoszczy jest między innymi powództwo o ustalenie, że mąż matki dziecka, z którym ona od 2 lat nie jest związana (zamieszkuje z innym mężczyzną), nie jest ojcem dziecka.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy trafnie w tej sytuacji zauważa, iż w ustalonym stanie faktycznym nie zachodzą żadne ze, wskazywanych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (orzecznictwo to zostało omówione w stanowisku Prokuratora Generalnego z dnia 28 marca 2013 r. w niniejszej sprawie), przypadków uprawniających do wprowadzenia ograniczeń w dochodzeniu ustalenia pochodzenia dziecka. Więzy rodzinne M M. z pozwanym w żadnym stopniu się nie wykształciły. Wszak M M. urodziła się dwa lata po złożeniu przez pozwanego pozwu rozwodowego, a jej matka już od 2010 r. mieszkała z M. P., ojcem M Nie może być zatem mowy o wykształceniu się więzi między małoletnią a pozwanym.

Zgodzić się trzeba również ze stwierdzeniem Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, że nie sposób uznać, iż ograniczenie ustanowione w art. 71 k.r.o. służy ochronie jakiegokolwiek dobra wymienionego w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Odnośnie tej kwestii Sąd Rejonowy w Bydgoszczy podkreślił, że „w razie śmierci dziecka nie ma zastosowania podstawowa przesłanka uzasadniająca ustanawianie ograniczeń w zakresie ustalania stanu cywilnego zgodnie z rzeczywistymi więziami biologicznymi, a mianowicie konieczność ochrony dobra dziecka” (uzasadnienie pytania prawnego, s. 8), i podniósł, iż „[z]asada wyrażona w art. 71 kro opiera się na założeniu, że stan cywilny (rodzinny) jest dobrem osobistym, którego kształtowanie powinno być pozostawione osobom najbardziej bezpośrednio i niemajątkowo zainteresowanym. Zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka służyłoby przede wszystkim realizacji roszczeń majątkowych związanych z porządkiem dziedziczenia” (tamże).

Kontynuując wypowiedź w tej kwestii Sąd Rejonowy w Bydgoszczy wskazał, iż „[u]stawodawca, wyłączając dopuszczalność zaprzeczenia ojcostwa po śmierci dziecka, wyszedł z założenia, że wszczęcie lub kontynuowanie wcześniej wszczętego postępowania po śmierci dziecka, byłoby związane wyłącznie z ewentualnymi interesami natury majątkowej, co przeczyłoby niemajątkowej istocie spraw o prawa stanu cywilnego”, i przypomniał, że „[o]koliczności faktyczne przedmiotowej sprawy wskazują, zdaniem Sądu, iż w/w założenie nie jest trafne. Nie można bowiem mówić w niniejszej sprawie o jakimkolwiek interesie majątkowym M. (...) P. (...), ojca zmarłego dziecka, gdyż dziecko to nie posiada żadnego majątku” (tamże).

Kwestią najistotniejszą, która wpłynęła na treść *petitum* dodatkowego stanowiska Prokuratora Generalnego w niniejszej sprawie, jest określony w obu pytaniach prawnych zakres zaskarżenia art. 71 k.r.o.

O ile Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze kwestionuje zgodność z Konstytucją art. 71 k.r.o. w jego pełnym brzmieniu (pełnym zakresie

normatywnym), o tyle w ocenie Sądu Rejonowego w Bydgoszczy przepis ten jest niekonstytucyjny jedynie w tym fragmencie, w którym „uznaje za niedopuszczalne zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka również wówczas, gdy powództwo w tej sprawie wytoczone zostało jeszcze za życia dziecka lub równocześnie z powództwem o ustalenie ojcostwa innej osoby”.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy za niezgodny z Konstytucją uznaje w konsekwencji również „art. 456 § 3 kpc w zakresie, w jakim nakazuje umorzenie postępowania, w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa w razie śmierci dziecka również wówczas, gdy powództwo w tej sprawie wytoczone zostało jeszcze za życia dziecka lub równocześnie z powództwem o ustalenie ojcostwa innej osoby”.

Odnosząc się do określonych w obu pytaniach prawnych zakresów zaskarżenia art. 71 k.r.o. należy stwierdzić, że zakres zaskarżenia tego przepisu wskazany przez Sąd Rejonowy w Bydgoszczy mieści się w treści art. 71 k.r.o. kwestionowanej przez Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze.

Skoro zatem w piśmie z dnia 28 marca 2013 r., skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego, Prokurator Generalny przedstawił stanowisko, że zaskarżony przez Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze przepis art. 71 k.r.o., w zakresie, w jakim zamyka drogę do ustalenia rodzicielstwa zmarłego dziecka, urodzonego w okresach objętych art. 62 § 1 k.r.o., zgodnie z rzeczywistością biologiczną, jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji, to stanowisko to pozostaje aktualne we wszystkich sprawach o zaprzeczenie ojcostwa zmarłego dziecka - także tych, w których powództwo wytoczone zostało jeszcze za życia dziecka lub równocześnie z powództwem o ustalenie ojcostwa innej osoby.

Nie można wszak zapominać, że art. 71 k.r.o. jest przepisem prawa materialnego, który wprowadza bezwzględny zakaz zaprzeczenia ojcostwa po śmierci dziecka. Chwila złożenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa (jeszcze za życia dziecka czy już po jego śmierci) nie ma w tej sytuacji żadnego

znaczenia. Zarówno bowiem wtedy, gdy śmierć dziecka nastąpi przed wniesieniem powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, jak i w sytuacji, gdy zgon dziecka nastąpi już w trakcie toczącego się postępowania z powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, merytoryczne rozpoznanie tego powództwa przez sąd po dacie śmierci dziecka nie jest możliwe (prawnie dopuszczalne).

Z kolei art. 456 § 3 k.p.c., wskazany przez Sąd Rejonowy w Bydgoszczy jako dodatkowy przedmiot zaskarżenia, nie jest normą samodzielną, realizuje jedynie na gruncie postępowania cywilnego dyrektywę zawartą w art. 71 k.r.o. Tak więc art. 456 § 3 k.p.c. ma w niniejszej sprawie znaczenie drugorzędne (wobec art. 71 k.r.o.) i ewentualne uchylene bądź zmiana zawartości normatywnej art. 71 k.r.o. w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego będzie miała wpływ na treść normatywną powołanego przepisu proceduralnego.

W przedstawionej sytuacji argumentacja, zawarta w stanowisku Prokuratora Generalnego z dnia 28 marca 2013 r., pozostaje aktualna. Jej uzupełnieniem są cytowane wyżej fragmenty uzasadnienia pytania prawnego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy, które Prokurator Generalny uznaje za zasadne.

Reasumując, stanowisko Prokuratora Generalnego z dnia 28 marca 2013 r. obejmuje również ocenę konstytucyjności art. 71 k.r.o. w zakresie, w jakim przepis ten został zaskarżony przez Sąd Rejonowy w Bydgoszczy (punkt 1 stanowiska dodatkowego).

Jednocześnie postępowanie w sprawie badania zgodności art. 71 k.r.o. z wzorcem kontroli z art. 8 Konwencji podlega umorzeniu ze względu na zbędność wydania wyroku - na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (pkt 2 stanowiska dodatkowego).

Z tych względów, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego